

ruhun neredeliği

talha özsarı · 8 ağustos 2026 · 5 dk okuma

insan tarih boyunca kendisini kendisinden başka inceleyebilecek bir mahlukun olmamaklığının bahtsızlığını yaşamaktadır. bir vukuat yahut nesneye dair ne kadar çerçevesi büyük ve hakikate yakın gerçeklikler peydahlansın isterseniz o 'şey'in dışına çıkmanız gerekir. kesiksiz bir hareketle tahavvül eden hâdisat da yazgısı yokluğa sürüklenmek olan eşya da ona olan nazarınızı mutlaklaştırmadığınız ölçüde size sırrını açar. insan gibi kompleks, cetvele ve pergele gelmeyen bir varlığın vücuduna içkin genellemeler yine insanı kutsamadan(non-hümanist) ancak onun muhterem ve kemale iştihakı mücehhez bir varlık olduğunu ön kabulle olacaktır. insana dair hakikat ise insanlık tarihi boyunca bekaretini koruduğu gibi ebede doğru da koruyacaktır. "allah bilir, siz bilmezsiniz" belki de bu sır bizi ebede dair şevkli varlıklar ediyordur.

insanı anlamak kâinatı anlamaktır. kâinatı tanımak allahı tanımaya bir yoldur. o yüzden bilmez, şahitlik ederiz. yakın ise ancak bir lûtf-u ilahidir. marifet ise muhabbetin girdisidir. marifet(tanımak) ve ona yarenlik eden haşyet ne kadar denkleme girerse o kadar muhabbetin vücutlanması umulur. muhabbetten manaya bir yol vardır. insan anladığını sever, sevdiğini anlar. bu yüzdendir ki bu nazarı itibara almayan her bakış güdük kalmıştır. insan ne fizikî alemden tamamıyla kopabilecek mistik bir varlıktır ne hakikati uzaydaki

hacminden ibaret bir organizmadır. ruhun neredeliğini konuşmaya yeltenirken ne kadar çetin bir işe kolları sıvadığımız bilinmelidir.

bu itibarla, insanı ele alırken iki ilim bize öncülük etmelidir. birincisi onun fizikî yapısını inceleyen ve belki de pozitif ilimlerin şahı, maddeyle hikmetin bitişmeye yaklaştığı tıp ilmi diğeri ise varlığı biraz olsun içinden çıkararak bütünsel ve kapsayıcı bir bakışla ele almaya cesaretlenen felsefe ilmidir. tıp modern döneme kadar bâtına dair haşyetini korumayı başarmıştır. ne zaman ki modern bilim yapma dili tıpa da bulaşmıştır işte o vakit insan muhteremliğini, bilinmezliğini kaybetmiştir. modern tıp insanın fiziki yapısının dahi birçok noktasına karşı yetersiz kaldığı halde, bakışının ve metodolojisinin yargılamazlığı sebebiyle insanı kendi sınırlılığı içine hapsedmiş, ve birkaç hümanist kokular taşıyan söylemle bu işten sıyrılabileceğini sanmıştır.(tıp fakültelerinde kürsüsü olan tıp tarihi ve etik anabilim dalları gibi). bu bakışın yersiz özgüveni öyle derinleşmiştir ki ruhu beyin fonksiyonlarından ve birkaç nöral ağın sinapslarından ibaret görenler dahi atmosferimizi tüketmektedir. bırakın felsefeyi, tıbbın son birkaç yüzyıla kadar olan insanı bütüncül inceleyen metoduna karşı bile kör ve sağır kesilmektedirler. elimizde ise insanın madde ve manasını bitiştiremeyen, en önemlisi insana dair saygı ve ihtiramını kaybeden bakışların egemenliği kalmaktadır. batının karanlık ve hasta ruhundan neşet eden psikanaliz ve şarkî mistik akımlar bunun en güzel örneğidir. modern insan ise bu gerginliğin mazlumudur.

insan maddeye tam anlamıyla sığmayan, ruhunu ise kuşatamayan bir varlık olduğu için olsa gerek ki var oluşunu hangi behere koyarsa koysun, hangi mikroskopu ona yöneltirse yöneltsin çabasının içten içe akim kalacağını bildiği halde bunu yapmaktan da vazgeçememiştir. çünkü insan hudutları olan bir canlıdır. kendi dışındaki varlığı anlama usulünü kendine de uygulamaya yeltenir. ancak kendinden sıyrılmak mümkün olmadığından bunu tam anlamıyla başaramaz. ruhun nerede olduğunu sormak vehmin ürettiği bir sorudur. insan fizik alemde olan bir şeyi anlamaya çalışırken bu yolu kullanır çünkü. vehmi önce o şeyin vücudunu üretir. sonra bu fiziki nesnenin dış fiziki alemle uyumuna uğraşır. sözgelimi ilk defa gördüğü bir teknolojik cihaz olsun bu nesne. elimizdeki telefonları birkaç yüzyıl öncenin insanına anlattığımızda önce onun vehmi telefonun dış görünüşünü çizecek, sonra mekana ve zamana sığdırmaya çalışacak, sonra o nesnenin hakikati ile mekan ve zamanın yapısını(fonksiyonunun olabilirliği açısından) uyuşturmaya çalışacaktır. telefon nesnesinin varlığı ve fonksiyonelliği en başlıca nerede(mekan) ve ne zaman(zaman) sorularına doygun cevaplar verebildiği takdirde o insanın zihninde muhal olmaktan çıkar. işte insan gayri-iradi ruha da aynı metodolojiyi uygulamaya kalkmakta ve ilk "nerede" sorusunu sormaktadır. bu elbette ki yersiz bir soru değildir. çünkü ruhun bu dünyada bize bu bedenle beraber yoldaşlık ettiği kesin. çünkü ölümle beraber ayrılık gerçekleşiyor. ancak maddeye dair bilgi edinme mekanizmamızı ruha angaje etmek besmeleyi yanlış çekmek olur.

insanlık tarihinde fikir adeta bir kağının tekerleğine yapışık yürür. dev fikirler birkaç yüzyılda bir gelen dev dehalar vasıtasıyla insanlığa sunulur. bu yüzdendir ki antik döneme dair bir fikri aslında bugün söylenmiş gibi nazara alabiliriz. elbette ki birikim, bir imbiikten süzer gibi bazı noktalarda hakikate

yaklaştırmıştır insanlığı. ancak geçmiş yüzyıllarda ruhun neredeliğine dair yürütülen hipotezleri tam anlamıyla yanlışlamış değiliz. ruhun antik dönemde kanda olduğu düşünülüyordu. vücudu tamamen kandan temizlenmiş yaşayan bir insan görmediğimiz için bunu tamamen yanlışlayamayız. tıbbın diliyle hipovolemiye(kan volumünün düşmesi) bağlı hipotansiyonlarda senkop gelişebilir. derinleşirse hipotansif şok ve ölüme kadar giden tablolar oluşabilir. hipovolemiye bağlı senkop belki ruhun ufak bir şok ile bizden ayrılayazmasıdır. tıpkı uyku gibi.

modern dönemde ise ruha daha nöral yolaklar içinde yer biçiliyor. bunun ise sebebi insanın duygulanımları esnasında beynin bazı bölgelerindeki hareketlilik artışı. bunu yüksek teknoloji ile cihazları sayesinde gözlemleyebiliyoruz. ancak bu da ruhun beyinde olduğunu kanıtlamaz. birincisi ruh duygulardan ibaret değildir. ikincisi beynin ilgili bölümleri çıkarıldığında o insan o hissini tamamıyla kaybetmesi gerekirdi, kaybetmiyor. beyni tamamen alınmış, veya beyni nakledilmiş bir insan hiç görmediğimiz için bu konuda da kesin yargıya varmamız mümkün değil. modern bilim dilinin kibrine çok zıt düşse de ruhun kanda olmasının hakikate yakınlığı ile beyinde olmasının yakınlığı arasında bir fark yoktur.

ruhun neredeliği sorusunun tam yanıtı için ölüm anında gerçekleşen o büyük ayrılığın hangi mekanizma ile olduğunu da bilmek lazımdır. ölüm tam hangi anda gerçekleşiyor, modern tıp bunu bilmekten dahi acizdir. ve bilgi edinme metodolojisine bakılacak olursa da bunu hiçbir zaman çözemeyecek gibi durmaktadır. o yüzden diyoruz ki insan maddesi ve manası birbirinden koparılamayan, son derece girift bir komplekstir. bu komplekse yaklaşırken öncelikle haşyeti bir kıyafet olarak giymeli, kibri toprağa gömmeli ve hangi ilim ve metod elimizden tutacaksa ona yapışmalı. ve en önemlisi insanı inceleyen insanın başka olmadığını bilip o bütüncül ve kuşatıcı bakışa karşı hep nakıs olduğumuz bilincinde ve tevazuunda olmalıdır.

"sana ruhtan soruyorlar. de ki: "ruh, rabb'immin emrindendir. ve size ilimden çok az verilmiştir.""

(isra,85)

temmuz 2026, kayseri